

Kraków, 10.10.2014

Prof. dr hab. Piotr Kaczanowski

Instytut Archeologii UJ

### Ocena dorobku naukowego dr Macieja Karwowskiego

przygotowana w związku z postępowaniem o nadanie mu stopnia doktora habilitowanego

Jako osiągnięcie badawcze mające stanowić podstawę wniosku o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego przedstawił dr Maciej Karwowski cykl 15, jak to sam określił, jednotematycznych prac, zatytułowany „Osadnictwo kultury lateńskiej strefy naddunajskiej w Dolnej Austrii w środkowym i późnym okresie lateńskim”. W swym autoreferacie (str. 4/22) informuje on, że cykl ten dotyczy sytuacji osadniczej we wspomnianych okresach na znacznie szerszym terytorium, we wschodniej części kultury lateńskiej, „ze szczególnym uwzględnieniem strefy naddunajskiej na terenie dzisiejszej Austrii”. Jako cel tych studiów wymienił on inwentaryzację, analizę typologiczno-chronologiczną i „interpretację” na tle środkowoeuropejskim znalezisk pochodzących z osad kultury lateńskiej oraz określenie chronologii, struktury i charakteru osadnictwa kultury lateńskiej na wspomnianym w tytule cyklu obszarze.

Już nawet pobieżna lektura, drobnych w większości, prac włączonych przez Habilitanta do cyklu mającego stanowić podstawę wniosku o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego nasuwa uwagę, że nie są to prace, które można byłoby uznać za jednotematyczne, a cały ten „cykl” powinien nosić raczej nazwę „Przyczyunki do badań nad osadnictwem ludności kultury lateńskiej na terenie Dolnej Austrii” lub „Nowe dane do badań nad osadnictwem ludności kultury lateńskiej na terenie Dolnej Austrii”. Ponad 1/3 artykułów włączonych do omawianego cyklu (6 pozycji – 13, 15, 19, 22, 30, 44) zawierają analizę znalezisk zabytków szklanych lub też uwagi o technologii produkcji tych wyrobów. Dr M. Karwowski wykorzystał w niej swą dużą wiedzę dotyczącą szklanych ozdób celtyckich, nabytą już wcześniej, m. in. w trakcie przygotowywania swej rozprawy doktorskiej na temat lateńskich ozdób szklanych z terenu Austrii. Zawarte w nich uwagi w pewnym, niewielkim jednak stopniu, naświetlają dzieje osadnictwa lateńskiego na badanym terenie, bowiem omawiane zabytki szklane pełnią jedynie rolę mniej lub bardziej dokładnych wyznaczników chronologii, wskazują, jak w przypadku tzw. „suwaków”, na powiązania z zachodnią częścią

świata celtyckiego (poz. 15), lub też stanowią podstawę dla hipotez o istnieniu pewnych cech stylistycznych i technologicznych szklanych ozdób, charakterystycznych dla wschodniej strefy kultury lateńskiej.

Większość prac włączonych do omawianego tu „cyklu” to niewielkie artykuły. Wyjątek stanowi obszerne, starannie, w pełni kompetentnie przygotowane opracowanie znalezisk kultury lateńskiej z osady wyżynnej w Thunau am Kamp w Dolnej Austrii. Dziwi jednak, że autor tej publikacji nie przedstawił charakteru i dziejów osadnictwa lateńskiego na omawianym stanowisku na szerszym tle, poprzestając na bardzo lakonicznych uwagach o ramach chronologicznych zasiedlenia tej osady, na wzmiance, że mogła ona pełnić rolę pewnego centrum osadniczego i na krótkich rozważaniach o roli badań stanowisk osadowych nad osadnictwem celtyckim na obszarze Dolnej Austrii (poz. 21, str. 69-70). Kolejne pozycje dotyczą innej osady obronnej – Oberleiserberg. Są to artykuły zawierające dość krótkie podsumowania wyników badań tego stanowiska i ogólną charakterystykę tej osady (poz. 25 i 32). W obu tych pozycjach znajdujemy pewne, bardzo jednak skąpe, podstawowe i przedstawiane już wielokrotnie przez innych autorów (np. przez O. H. Urbana), informacje o historii osadnictwa ludności kultury lateńskiej na terenach Dolnej Austrii. Natomiast nader oszczędne są uwagi autora o roli osiedla w Oberleiserberg w strukturach osadniczych na omawianym terenie i znaczeniu znalezionych w nim zabytków dla studiów nad interregionalnymi powiązaniem użytkowników tej osady. Braków tych nie rekompensuje zbyt lakoniczne omówienie tych zagadnień zamieszczone w podsumowaniu poz. 32 (str. 119-120). Zarys dziejów osadnictwa celtyckiego w austriackiej strefie środkowodunajskiej znajdujemy natomiast w części wstępnej niewielkiego artykułu dotyczącego znalezisk importów italskich (poz. 24, s. 27). Są to krótkie, lakoniczne wręcz informacje na temat początków zasiedlenia przez Celtów obszarów tej strefy leżących na północ od Dunaju, istnieniu pewnych stref osadniczych i terenów pozbawionych osadnictwa, lokalnych centrów, datowania zaniku osadnictwa na tych obszarach. Jest to jednak tylko jeden akapit, na podstawie którego czytelnik nie może poszerzyć swej wiedzy o wspomnianych wyżej zagadnieniach, gdyż brak jest odwołań do literatury dotyczącej tej problematyki. O ile nie przeoczyłem innej wzmianki na ten temat, w którejś z pozostałych, omawianych tu pozycji, jest to jedyna informacja o charakterze osadnictwa celtyckiego i jego dziejach na ujętym w tytule cyklu terenie.

Wspomnianą już wyżej problematykę powiązań interregionalnych poruszył Habilitant w kilku innych pracach. W ciekawym, profesjonalnie przygotowanym artykule o ręcznie lepionej ceramice, pochodzącej z osady nizinnej w Prellenkirchen (poz. 28), znajdujemy

informacje o powiązaniach jej użytkowników, a także i mieszkańców innych obszarów strefy wschodniej kultury lateńskiej, z dackim kręgiem kulturowym. We wspomnianym już artykule o importach italskich omówił on szczegółowo nieliczne takie znaleziska pochodzące z terenu północno – wschodniej Austrii – fragmenty tzw. „czarnej sigillaty” z Oberleiserberg oraz okucie brązowego wiadra. Podobnie, jak w przypadku analiz innych typów zabytków (a zwłaszcza szklanych ozdób), praca ta jest świadectwem dobrej orientacji Habilitanta w literaturze przedmiotu, znajomości materiałów lateńskich z różnych stref osadnictwa celtyckiego. W tym kontekście budzi pewne zdziwienie, że autor nie poszerzył swych uwag o choćby pobieżne tylko zarysowanie problematyki napływu wyrobów italskich na tereny leżące na północ od Alp i roli mieszkańców omawianego w „cyklu” obszaru w tym napływie.

Problematyki ujętej w tytule omawianego „cyklu” bezpośrednio nie dotyczą także dwa ciekawe artykuły, napisane wraz ze znanym numizmatykiem J. Militky. Pierwszy z nich zawiera charakterystykę fibul określonych jako typ Oberleiserberg (poz. 38), drugi natomiast dotyczy roli kruszców, złota i srebra, w strefie osadnictwa celtyckiego określanego jako obszar mennictwa bojskiego.

Powyższe uwagi potwierdzają wcześniej sformułowany osąd, iż przedstawionego zestawu prac nie można uznać za dokonanie badawcze naświetlające zadawalająco problematykę ujętą w temacie cyklu prac, mających stanowić podstawę do uzyskania stopnia doktora habilitowanego. Zaproponowany przez dr M. Karwowskiego temat „Osadnictwo kultury lateńskiej strefy naddunajskiej w Dolnej Austrii w środkowym i późnym okresie lateńskim” wymaga bowiem omówienia wielu zagadnień, pominiętych całkowicie lub tylko wzmiankowanych, lub zgoła jedynie sygnalizowanych przez Habilitanta. Mam tu na myśli m. in. charakterystykę bazy źródłowej i stanu badań, określenie granic zasięgu omawianej strefy osadnictwa celtyckiego i jego relacji do sąsiadujących stref kultury lateńskiej, omówienie struktur osadniczych i ich zmian, które nastąpiły w środkowym i późnym okresie lateńskim, uwarunkowań środowiskowych rozwoju osadnictwa, próbę konfrontacji wyników analizy źródeł archeologicznych z obrazem mapy plemion rekonstruowanym w oparciu o dane historyczne, szersze niż to ma miejsce w omawianych tu artykułach scharakteryzowanie przyczyn zaniku osadnictwa celtyckiego na opracowywanym terenie i ogólne nawet tylko omówienie sytuacji istniejącej po tym zaniku, jak też przedstawienie pewnego podsumowania informującego czytelnika, w jakim zakresie analizy przeprowadzone przez Habilitanta zmieniły obraz tego osadnictwa. Tak więc przedstawiony przez dr Macieja Karwowskiego zbiór prac zatytułowany „Osadnictwo kultury lateńskiej strefy naddunajskiej w Dolnej Austrii

w środkowym i późnym okresie lateńskim” nie spełnia warunków stawianych dokonaniom badawczym, które uznać można byłoby za podstawę do uzyskania stopnia doktora habilitowanego.

Poza oceną prac przedstawionych przez dr Macieja Karwowskiego jako osiągnięcie badawcze stanowiące podstawę ubiegania się o stopień doktora habilitowanego, obowiązkiem recenzenta jest przedstawienie swej opinii dotyczącej pozostałej części dorobku naukowego Habilitanta. Dr M. Karwowski jest autorem 46 wydrukowanych dotąd pozycji, wliczając w nie prace włączone przez niego do zestawu „habilitacyjnego”. Wśród pozostałych 31 publikacji większość, bo aż 21 dotyczy zabytków szklanych (poz. 1-14, 16-18, 26, 33, 36, 37). Ponad połowa z nich to na ogół krótkie artykuły współautorstwa dr M. Karwowskiego, omawiające metody badań szkła, z którego wykonywane były ozdoby celtyckie i wyniki analiz szklanych zabytków kultury lateńskiej. Brak jest jednak wśród nich pracy podsumowującej te badania, zawierającej uwagi o skali zróżnicowania surowca szklanego i metod produkcji oraz o możliwości wskazania kryteriów technologicznych dla podejmowania prób identyfikacji ośrodków produkcji celtyckich wyrobów szklanych. Wśród pozostałych znajdują się dwie poważne pozycje. Pierwsza z nich, z 1997 roku, powstała na bazie pracy magisterskiej M. Karwowskiego, zawiera omówienie szklanych importów celtyckich znalezionych na ziemiach polskich (poz. 3), druga natomiast oparta została na pracy doktorskiej Habilitanta („*Latènezeitlicher Glasringschmuck aus Ostösterreich*”, Wien 2004 – poz. 12). Nie wszystkie prace dotyczące znalezisk szklanych zabytków odnoszą się do wyrobów używanych przez Celtów. W tej grupie publikacji znajduje się bowiem artykuł dotyczący pierścienia halszackiego, opracowanie analiz paciorków szklanych grupy tarnobrzeskiej kultury łużyckiej oraz ciekawe uwagi o rzymskich szklanych bransoletach (poz. 5, 33, 36). Pozostałe 10 pozycji to prace o różnej problematyce i różnym charakterze. Najpoważniejszą wśród nich jest opracowanie wyników badań osady z okresu rzymskiego w Białobrzegach, przygotowane przez Habilitanta wraz z trzema jego współautorami (poz. 46). Dwa artykuły (nie licząc krótkiego hasła zamieszczonego w „*Lexikon zur keltischen Archeologie*”) dotyczą osadnictwa celtyckiego we wschodniej Małopolsce (poz. 23, 29). Nie mają one jednak charakteru pełnego ujęcia monograficznego tego zagadnienia. Wśród pozostałych prac wymienić należy artykuł omawiający historię badań osad kultury przeworskiej (poz. 27), oraz publikacje dotyczące Oberleiserberg i Prellenkirchen, w tym hasła zamieszczone we wspomniany wyżej Leksykonie.

Wysoko ocenić należy aktywność badawczą i organizacyjną dr M. Karwowskiego. Ich przejawem jest udział Habilitanta w licznych międzynarodowych konferencjach naukowych (61 spotkań naukowych) i jego udział w organizacji niektórych z nich (7 spotkań), pozyskanie kilku stypendiów badawczych, w tym także krótkoterminowych stypendiów przyznanych przez Alexander von Humboldt Stiftung, udział w realizacji projektów badawczych realizowanych przez Uniwersytet Wiedeński, Uniwersytet Rzeszowski, Uniwersytet w Hradec Kralowe i RGZM w Moguncji, realizacja 18 zagranicznych wyjazdów naukowych. Biorąc ponadto pod uwagę długoletnie, ścisłe kontakty Habilitanta z wiedeńskim ośrodkiem naukowym należy stwierdzić, że wspomniane tu fakty, świadczące o aktywności badawczej dr M. Karwowskiego, powinny zaowocować większymi efektami prac badawczych Habilitanta niż te, które zostały powyżej omówione.

Trudno jest mi dokonać oceny działalności dydaktycznej dr M. Karwowskiego, dysponuję bowiem jedynie informacjami zawartymi w autoreferacie Habilitanta, ograniczającymi się do podania ogólnych tylko uwag, np. „że wśród prowadzonych przeze mnie zajęć dominuje problematyka bliska moim zainteresowaniom badawczym” (s. 20/22 autoreferatu).

W podsumowaniu powyższych uwag pozostaje mi powtórzyć wcześniej sformułowane stwierdzenie, że cykl prac zatytułowany przez dr Macieja Karwowskiego „Osadnictwo kultury lateńskiej strefy naddunajskiej w Dolnej Austrii w środkowym i późnym okresie lateńskim” nie spełnia warunków stawianych dokonaniom badawczym, które uznać można byłoby za podstawę do uzyskania stopnia doktora habilitowanego. Argumentów (tylko o charakterze dodatkowym), mogących przemawiać za przyznaniem Habilitantowi takiego stopnia, nie dostarcza też ocena pozostałej części jego dorobku naukowego.

